

189
Nr. 7.

*Biblioteca
Semănătorul*

Ion Clopoșel

BCU Cluj / Central University Library Cluj

**Insemnări
pe răboj**

*Editura
Librăriei diec.
Arad.*

Biblioteca Semănătorul

Biblioteca de popularizare literară și științifică.

Numărul 40 fileri.

Au apărut :

Nr. 1. *Alexandru Ciura* : **Frații** schițe din războiu.

Nr. 2. *Victor Stanciu* : **Cuib de rândunică** și alte schițe de popularizare științifică.

Nr. 3 *Ion Agârbiceanu* : **Din viața preoțească** schițe. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nr. 4. *Dr. Ioan Lupaș* : **Din trecutul ziaristicii românești.**

Nr. 5. *Dr. Ion Mateiu* : **Școală și educație** pagini ardelenesti.

Nr. 6. *Al. S. Iorga* : **La chestiunea industriei noastre.**

Nr. 7. *Ion Clopoșel* : **Însemnări pe război.**

Nr. 8. *Ion Barac* : **Pitelea Gâscariu** sau Paradigma leneșului, mult curioasă și în stihuri alcătuită.

Nr. 9—10. *Mihail Gașpar* : **Izrael roman.**

Pentru tot ce privește „**Biblioteca Sămănătorul**“ a se adresa **Librăriei diecezane din Arad.**

Insemnări pe răboj

Jertfe românești în războiul neamurilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De: Ion Clopoșel.

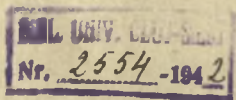
„Biblioteca Semănătorul“.

Editura Tipografiei și Librăriei diecezane Arad.

1916.

6189

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tiparul Tipografiei diecezane, Arad.

Rânduri de prefață.

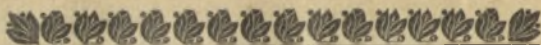
Strâng în numărul de față al bibliotecii Semănătorul, câteva note fugare scrise cu diferite prilejuri ale desfășurării războiului la care au colaborat și câteva sute de mii de soldați români ai armatei austro-ungare. O broșură ca aceasta cu însemnări ocazionale trecute prin cenzura regimului de războiu, nu cuprind decât conturile vagi ale unei opere care va trebui să se înfăptuiască de către mânuitorii condeiului de dincoace. Lipsa unei opere cât mai întregi posibile, care să cuprindă până în detaliuri istoria sbuciumată a participării elementului românesc în războiul mondial, evident se resimte, dar ea nu poate fi împăcată decât după războiu, când vor putea fi la îndemână datele complete trebuitoare. Nici nu are altă pretenție această broșură decât să prezinte câteva creștături pe răboj ce pot fi utilizate mai târziu, iar până atunci, poate este îndreptățită să petreacă în mâinile publicului cititor.

Ion Clopoșel.

CU Cluj / Central University Library Cluj

Eroismul românesc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vitejiile românești la Ivangorod.

Alături de victoriile soldaților români sărbătorite de ei acolo pe câmpul de războiu, astăzi serbăm și noi, acasă, o victorie... ~~montrallă / Della~~ înnoieputul cînăboiului reprezentanții neamului românesc din Austro-Ungaria întrați sub arme au dat ne-numărate dovezi de uimitoare destoinicie militară, dovezi pe cari le vom strânge cîndva, avem datoria să le strîngem, într'o carte de aur. Ni le vestiau martorii oculari străini înmărmuriți de câte greutate pot învinge piepturile voinicilor noștri, de câte forțe fără sfârșit se revarsă din sufletul lor aspru, de curajul, impetuositatea în asalturile cu baioneta. Ni le vestiau „ai

noștri" înșiși în scrisori chiar improvizate din coaje de mesteacăn... Sufletul ni se umplea de mândrie legitimă în totatătea rânduri, conștiința noastră era împăcată că ne facem cu vârf o datorie către tron, către țară, și în fața jertfelor noastre de sânge simțiam o mângâiere.

Mângâierea însă nu ne era întreagă. Simțiam necesitatea ca despre aceste vii documente ale rolului pe care-l îndeplinesc soldații noștri, să se rostiască și altcineva, cel mai competent for, *statul major general al armatei austro-ungare*. Zi de zi cu ardoare așteptam să citim în comunicatele sale despre vre-o bravură de seamă a voinicilor noștri. Doriam să vedem recunoscută în ele partea noastră de vitejie, să se distingă fapta noastră de a altora, să nu se confunde victoria repurtată sub steag românesc cu victoria altei nații din monarhie.

Un an de zile a stăruit publicistica noastră să nu se tragă dungă din partea unei anume prese maghiare peste

eroicele isprăvi ale soldatului român, sau să nu fie trecute sub altă firmă.

Impulsul puternic pentru bravuroasa atitudine a soldătimei românești în campanie s'a desfășurat din majestoasele fluturări ale steagului românesc permis din partea dlui ministru de interne deja la începutul războiului să fie purtat peste capetele alor noștri. Când steag tricolor românesc a fost primejduit voinicii s'au aruncat nebuni în asalturi de baionetă spărgând rânduri dese dușmane... atunci nu s'a crutat cât de puțin varsarea de sânge. Povești de aceste să spuie numai honvezii români ai regimentului din Deva, ori căpitanul Luca din Hălmagiu al regimentului comun Nr. 33 arădan.

După un an de luptă, înfârșit ni s'a dat altădată o satisfacție care o să aibă o îndepărtată repercusiune în sufletul masselor, prin comunicatul statului major general al armatei austro-ungare despre luptele ce se dau în fața Ivangorodului — ocheia de sud spre Varșovia. Mareșalul

Höfer, locțiitorul șefului de stat maior vorbește limpede că „la apus de Ivangorod, regimentele ardelene, prin atacuri cu baioneta, au luat dușmanului 8 puncte de razim, betonate, construite treptat, iar din aceste, patru le-a luat singur regimentul de infanterie Nr. 50, constituit din Români” și că „trupele noastre din Ardeal pot scrie cu drept această zi printre cele mai frumoase ale istoriei lor glorioase”... Peste optzeci de procente constituiesc Români în trupele ardelene, iar regimentul din Alba-Iulia este aproape curat românesc — suntem îndreptățiți deci să ni se veselească sufiletul în fața satisfacției competente ce ni se dă acum.

Costă războiul jertfe multe și ne va costa, însă nu le regretăm dacă ele au reușit să stoarcă recompensa. De data asta au stors admirația supremei comande a armatei austro-ungare, încât s'a hotărât să însemne vitejiile soldătimei românești din fața Ivangorodului sub firmă românească, în comunicatul de alaltăieri. Spi-

ritul acesta binevoitor, plin de justeță, de judecată a celor competenți tot mai obiectivă față de rolul pe care-l îndeplinesc vlăstarii sângelui românesc în ajungerea țintelor în acțiunile militare de până acum ale monarhiei ne însemnează frunțile, ne încălzește inimile, trezește un îndepărtat răsunet, până în ultimele, obiditele colibi ale țărănimii românești, sporind însuflețirea.

Cum înțeleg Românașii noștri să facă război, avem o proaspătă dovadă. Chiar zilele aceste ne-a sosit o scrisoare din campanie a unui ofițer român vestindu-ne despre recentele isprăvi ale regimentului 33 arădan. „De trei zile luptă iarăș regimentul 33 — ne scrie prietenul nostru. Ne-am dus ajutor la o altă divizie unde erau trupe cehe și unde nu făcură Cehii făcu regimentul 33, trecu prin focul dușmanului peste Bug direct lângă Camionca-Strumilova unde s'au întărit pe malul Bugului dinspre Rusia. Nu-ți poți închipui cu câtă voie bună și îndărătnicie luptă sol-

dații noștri având sprijinul artileriei... Cordercea — un alt ofițer — lucră excelent cu „mașinile” lui (mitraliere)...”

Pe întreg frontul de răsărit germano-austro-ungar, dela valea Piliței până în stepele basarabene elementul românesc excelează prin eminentele sale calități militare, prin inițiative îndrăznețe de asalturi, dispreț de moarte cari au atras atenția până și a împăratului *Wilhelm al Germaniei* determinându-l să atârne pe steagul regimentului 50 cel mai mare însemn de distincție ce împodobeste vre-un steag al vre-unui regiment din monarhie. La Ivan-gorod din nou s'au bătut nebunește voinicii acestui regiment, iar succesul strălucit a determinat comanda supremă austro-ungară să dea comunicatul de alaltăieri...

Așa știi Moții să facă războiul!

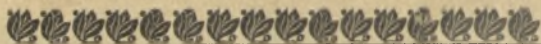
Nu luptă astfel niște „ostatici”, ci „Românii din regimentele Ardealului” cum zice Höfer, ou o vieață istorică de două ori milenară pe acest pământ. Și nici când

nu vor pregeta să-și verse sângele pentru
apărarea patriei și a acestui pământ. Dar
iarăș, ei nădăjduesc cu tărie că acum nu
li se vor mai face imputări și rezerve față
de revendicările mari ce le așteaptă.

Neam de neamul nostru va binecu-
vânta războiul dacă se va face răsplata
iertfiei...

4 August 1915.

BCU Cluj / ~~Central University Library Cluj~~

Avântul nostru.

Există un anume avânt ostășesc specific al elementului românesc în actuala campanie. Este avântul soldaților cari pe platoul Dobendo au respins atacurile ce s'au ținut lanț timp de patru săptămâni, din a treia ofensivă italiană pe Isonzo. Avântul mare nu a putut fi paralizat de terribilele asedieri de stânci ale obuzelor grele italiene.

Citiți faptele comunicate în scrisorile publicate în presa noastră ca să cunoașteți pe aleșii reprezentanți ai avântului românesc, pe eroii dela Doberdo, pe voinicii cari constituiesc absoluta majoritate în regimentele 43 din Caransebeș și 61 din Timișoara. Forțe mari italiene s'au măcinat pe loc, forțe încercit mai mari n'au

putut străbate în pozițiile voinicilor noștri. Deseori tranșeele erau nimicite de grana-tele năprasnice, Italianii executau asalturi repezi de infanterie, aveau oarecari suc-cese, însă voinicii, în sufletul cărora se potențase focul îndârjinei, făceau contra-asalturi și cu prețul oricăror jertfe nu se lădău până ce nu recuceriau terenele pierdute, pe muntele San-Michelo, pe Crnca și într'alte părți.

O, iadul dela Doberdo nu putea fi biruit fără nervii tari, fără tenacitatea fizică și mai ales fără acea sfântă flacăra în-ternă, avântul soldatului român. Noi urmăm din depărtare aceste manifestații fascinante ale energiei, avântului româ-nesc, sufletul ne freamătă de emoție, fiori de mândrie ne străbiat în fața faptelor, a viilor mănturii cari vădesc strălucitoarele calități de tenacitate și impetuositate ale rasei noastre. Sufletul ne este mișcat până la lacrimi, și un anume sentiment de încredere în viitor prinde să se înfiri-peze alături de sentimentul de jale națio-

nală pe urma jertfelor noastre scumpe de sânge.

Soldații noștri au aceeaș atitudine pe oricare front ar fi trimiși. Acelaș dispreț de moarte, acelaș ravânt este caracteristica lor fascinantă. De sine înțeles, că o caracteristică militară ca aceasta o plătesc scump, rândurile lor sunt rărite de secerea morții, victoriile însă nu se câștigă decât prin aceste însușiri eroice. Ei sunt elementul de inițiativă, de curaj, pe fronturi fac spărturi îndrăsnețe, ori am zice că ei joacă rolul icului în campanie. Nota aceasta distinctă pe care o aduc soldații români n'a putut fi acoperită, ci ea a trebuit să iasă la iveală, să fie recunoscută de factorii militari de răspundere, cari desigur că-și vor spune cuvântul când se va cere trebuința. Diplomația nu poate lucra singură, dar nici conduc rea militară. Și deseori factorii militari n'au numai rolul de executori ai planurilor politice cu arma, ci sunt și inițiatorii de planuri nouă și ei impun orientări diplomației.

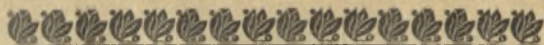
Iată de ce nădăjduim că rolul soldatului român nu poate fi acoperit și ignorat. Eroismul voinicilor noștri la Doberdo ne-a prilejuit reflexiile aceste întemeiate, și ne justificăm încrederea pe care trebuie să o avem în viitorul unui neam capabil de sacrificiile cele mai grele ce se pot da.

Rasa noastră este o rasă omogenă, constituită din elemente cu aceleași note pregnante sufletești, cu aceleași caractere, și când soldații noștri fac revelații ca acele amintite, concludem în chip firesc că sufletul românesc de pretutindeni este înestrat dela natură cu ele. Admitând această omogenitate, evident, nu se poate închipui ca cei de-acasă să nu se identifice sufletește cu cei de pe fronturi, să nu sufere cu suferințele lor și să nu se bucure cu bucuriile lor. Cei de-acasă nu duc o viață aparte, nu sunt absorbiți de afacerile mărunte ale vieții lor sociale. Nu! Ci ei urmăresc cu desăvârșită atențiune soarta voastră, alesi reprezentanți ai sângelui românesc! Nimic nu rămâne din tot ce

iertăți, fără ecou în sufletul celor de acasă.

Trei ofensive italiene s'au făcut fără succes pe frontul dela Isonzo, isbindu-se de rezistența soldaților noștri din diferite regimente transilvănene și din regimentele 33, 43 și 61 *amintite în comunicatul de ieri*. Italienii au uzat de aceeaș tactică întrebuintată de Joffre în 22—25 Octombrie, preludiul asalturilor de infanterie a fost o canonadă violentă, ce a durat 50 de ceasuri. Soldații noștri n'au fost deconcertați de îngrozitorul iad de foc și cu imperturbabilul lor avânt au primit lupta cu infanteriștii. „Nici suferind 60% pierderi regimentul 43 nu s'a retras, mulțimea Italienilor cu nici un pas nu a putut să-l împingă înapoi”, pe muntele San-Michelo. Atâta dispreț de moarte și atâta avânt la tine neam românesc care stai abia la începutul vieții tale naționale!...

30 Decembrie 1915.

Culegătorii de medalii.

Avem sub ochii noștri o statistică a decorațiilor, cu diferite medalii, din toate regimentele de infanterie din patrie. Statistica este publicată de revista săptămânală *Külügy-Hadügy* în numărul din urmă. Voinicii cari au obținut cele mai multe medalii de aur și argint mari aparțin regimentului nostru aradan 33 constituit în covârșitoare majoritate de Români.

Cu diferite prilejuri am stăruit asupra strălucitelor fapte de arme săvârșite de eroii regimentului aradan, cari luptă pe diferite puncte ale frontului rusesc, la granița italiană și în Balcani, — pe serpentinele prăpăstiosului Lovcen luptaseră cu succes nu de mult. Iată acum și colatanta dovadă oficială a vitejiei, ei au cules

cele mai numeroase medalii de aur și mari de argint, prin conferirea acestor medalii comandamentul suprem al armatei recunoaște serviciile de preț realizate de acești eroi.

Ne exprimaserăm nădejdea și până aci că conducerea militară a monarhiei își va spune cuvântul atunci când va fi nevoie, va ști să intervină pentru cei ce au știut să-și verse din abundență sângele pentru împlinirea scopurilor militare fixate de ea. Nădejdea aceasta ni se întărește, cu această ocaziune, când rigidele date ale unei statistici constată că regimentul aradan 33, a primit *30 medalii de aur și 216 de argint mari*.

Alt regiment din Ungaria care a primit îndată după regimentul aradan cele mai numeroase medalii de aur este regimentul din Cinci-Biserici, constituit în majoritate iarăș din naționalități (26 med.), iar în locul al treilea *regimentul nostru din Sibiu 31*, care a obținut *19 medalii de aur*.

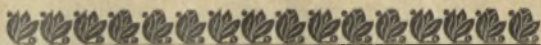
Din punct de vedere al armatei evident

că mulțimea decorațiunilor oferă criteriul sigur de judecată asupra destoiniciei, calității militare a voinicilor. Indesebi când este vorba de armate naționale. Și dacă totuș reușesc regimente de naționalități să stoarcă cele mai numeroase medalii, în chip logic faci concluzia că prestațiunile militare au trebuit să fie deosebit de valoroase, și să fi fost plătite cu abundență vărsare de sânge. Indiferent de cine poartă pe piept decorațiile conferite regimentului aradan, ele grăiesc în chipul cel mai eclatant despre excelentul material de oameni ce-l dă grosul soldaților noștri din acest regiment, de sângele românesc risipit pe îndepărtatele fronturi de luptă.

Când, deci, vorbim despre culegătorii de medalii în chip firesc atențiunea noastră se concentrează și mai mult asupra măsurii cu care ni se va măsura de cei dela putere, asupra răsplătirii acestei glorii militare ce-o dau monarhiei soldații noștri.

26 Februarie 1916.

Limba românească
BCU Cluj / Central University Library Cluj
în armată.

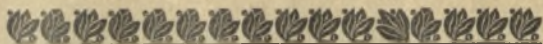

Dorbă veche: ce ție nu-ți place altuia nu-i face.

Camera ungară a avut la 17 Decembrie 1946 o ședință tumultuoasă. Deputatul opoziționist Urmánczy Nándor într'un discurs lung, subliniat de aplauzele dese și aprobările sgomotoase ale deputaților stângerii, că în campania actuală, „tenacitatea fără egal și uimitoarea vitejie a soldatului maghiar este un factor decizător” și că s'a dovedit „preponderanța lui numerică și morală”. Unde am fi, se întreabă Urmánczy, „dacă armata maghiară ar fi organizată ca armată separată sub comandament maghiar și ei ar putea exercita în libertate limba maghiară, însemnele maghiare și spiritul național” (a magyar nyelv, a magyar jelvények és nemzeti szellem szabaddon érvényesülnének)?

Urmánczy se plânge că „soldatul maghiar și astăzi, pretutindeni, în campanie, cazărmi, pe strade, este surprins de fenomene și măsuri cari jignesc sentimentul lui național”. Și Urmánczy este indignat că Höfer e prea lapidar, nu trece în detalii, ci mulțumindu-se cu formule ca: „atacurile crâncene ale dușmanului pricinuindu-i pierderi grele, le-am respins”. nu amintește: hogy milyen csapatyok vettek részt abban az ütközetben (ce fel de trupe, de ce naționalitate, au luat parte în acea luptă)! Dar de câte ori nu a cerut și pressa românească să se facă pentru soldatul român o dreptate, să se desfacă partea lui de glorie în comunicatele lui Höfer?...

22 Decemvrie, 1915.

O dorință veche...

O sumă de scrisori sosite dela soldații noștri dă expresiune dorinței acesteia de a se bucura limba românească de un exercițiu mai larg în armată. Deseori, ofițerii nu explică în chip suficient clar un lucru, soldații noștri ușor sunt pradă desorientării, penplexității, și sunt necesități să suporte consecințele aspre. Sunt chiar ofițeri cari nu vreau să vorbiască românește, din considerații diferite.

Dorința este veche. Ea este întâia dintre revendicările naționale. Cu armele loiale ale cuvântului viu rostit în parlament și ale pressei s'a căutat să fie convinși guvernării noștri că este o necesitate pentru întărirea statului, pentru consolidarea lui, pentru creșterea prestigiului său

în lăuntru și în afară, ca limba românească să se bucure de liber exercițiu în funcțiunile vieții publice, în școală, administrație, armată. S'ar creia astfel întâia condiție de validitate a elementului românesc, de fortificare a lui, deci de fortificare a țării.

De multă vreme soldații noștri exprimau dorința aceasta în scrisori, și presa este datoare să i se facă interpretul. Scrisori de aceste nu sunt sosite de pe fronturi, ci din garnizoanele diferitelor orașe. Acolo pe fronturi limba românească a ajuns la deosebită cinste, nu este ofițer străin care să stea în fruntea coloanelor de voinici români și să nu-și aibă tălmăciu ori însuș să nu știe îngâna românește cât de puțin.

De ce însă numai pe fronturi? De ce elementul românesc este stimat și admirat numai acolo? Excelentul material de oameni, înzestrat cu avânturi ostășești ca acele, cu impetuoșitatea fără egal în asalturi, doar îl dă un popor de patru milioane, vrednic de aceeaș stimă și admirație, față de care statul este dator cu toată sollicitu-

dinea pentru că întărindu-l, permițându-i să se desvolte, să-și înmulțiască manifestările în viața noastră publică, să aibă un rol ce i se cuvine în aranjarea afacerilor de stat.

Prin prestațiunile militare ale soldătimii românești, adevărat, crește prestigiul statului *în afară*, însă nici un stat nu se mulțumește cu atâta. Intâiu de toate este necesitate de *prestigiu înlăuntru*, trebuiesc aflate modalitățile ca toate elementele constitutive ale țării să fie mulțumite aci, să aibă condițiile cari le ajută progresul lor specific național, pe care-l pot realiza prin însușirile de rassă puse în plină valorificare.

Până la zilele noastre prestigiul intern al statului a fost consecvent săpat prin sistemul centralismului, sistem care nu mai poate fi exercitat efectiv nici chiar în statele naționale, cu populație omogenă. Acest sistem cade în desuetudine și va fi abandonat cu totul, pentru că dogma cartesiană despre unitatea inteligențelor

este o dogmă falsă, și este din ce în ce mai larg împărtășită teza despre variația inteligențelor, care implica un alt sistem: descentralismul.

Programul public al naționalităților pretinde o descentralizare a vieții de stat. Raporturile bune dintre naționalități se pot stabili în clip norocos numai prin descentralizare, vechi rancune numai prin acest sistem se pot șterge, și prestigiul intern numai prin el are condiția de a crește. Iar prestigiul extern stă în funcțiune totdeauna de cel intern.

Când, deci, formulele de revendicări se constituiesc de către naționalitățile Ungariei, nu se intenționează decât realizarea progresului, binelui, măririi statului, prestigiului său intern care stă în funcțiune de măsura în care se fac acele revendicări.

Soldații români din garnizoanele orașelor cer să li se facă cunoscut ordinațiunile militare *românește*, nu pentruca să se facă paradă cu această limbă, ci pentrucă este o necesitate, li se asigură pu-

tința de a-și împlini serviciile cu promptitudine și mai mare. Soldații români excelează prin acest scrupul de conștiință, că el vrea să satisfacă integral ordinațiunilor, și nu vrea să fie sedus de terminii unei alte limbi, a cărei cunoștință n'o are. Soldații români vreau prin limba românească să colaboreze la prestigiul neamului și țării. Și, dorința aceasta a valoroșilor reprezentanți ai sângelui românesc, este o dorință veche a neamului românesc să-și realizeze dezvoltarea, progresul său național și prin urmare dezvoltarea, progresul statului.

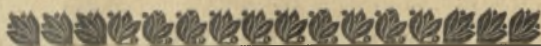
Este lipsă de documentare largă pentruca să justificăm dorința veche de a se exercita limba românească în funcțiunile publice pe teritoriile acele numai cari sunt majorizate de element românesc, și în armată. Înainte de a izbucni războiul, la diferite prilejuri, presa noastră a scos în evidență avantajile întrebuintării limbei naționale în armată. S'a pledat atunci la înființare de armate naționale conduse

de ofițeri de acelaș sânge cu voinicii. Prin limba națională numai Românii pot fi în-suflețiți pentru cauzele militare, și voinicii povestesc în scrisori cu bucurie nespusă despre ofițerii de alt sânge cari au vorbit românește. Respectul superiorilor față de limba noastră are efecte nebănuite în sufletul soldatului român. Se înțelege că de-săvârșita încredere a soldatului nostru numai în acest chip se poate cuceri.

Șovinismul este o piedecă, paralizază avânturile.

Dorim deci să se păstreze intacte avânturile soldatului român, pe fronturi și în garnizoanele din interiorul țării, per-mițându-se în armată întrebuințarea nelimitată a limbei românești.

27 Decembrie 1915.

Soldatul cititor.

Soldații români timp de un an au făcut servicii prețioase incontestabile pentru împlinirea țintelor militare austro-ungare, dar în acelaș timp au făcut servicii prețioase incontestabile vieții publice românești. Soldații români înzestrați cu calități aspre ostășești au dat dovada unui devotament excesiv față de comandanți — chiar dacă n'au fost de-un sânge cu ei — acolo pe fronturi, dar în acelaș timp n'au uitat pe un alt comandant de-aici de acasă, comandant cu autoritate infinită, căruia îi poartă respect până la adorare și i se supun neputincioși ca niște sclavi.

Soldații români au acasă un comandant cu un nume aoreolat de sfințenie.

Timp de un an mai bine, seară de seară când și-a făcut comandantul apariția a fost salutat de câțiva voinici... La Arad, la Brașov, la Sibiiu, și desigur și într'alte părți.

Aradul oraș mare, centru de linii ferate. Cazărmi multe, spitaluri și mai multe.

De pe teritoriul corpurilor VII și XII n'a fost regiment care să fi plecat pe fronturi și să nu-și treacă voinicii pe aici, făcând vre-un popas prin cazărmi înainte de a traversa căile spre sud, nord, ori întorși în spitaluri. Voinicii să suporte durerile vre-unei răni. S'au întâlnit aici Bihoreanul și Maramureșianul și și-au făcut reciproc reproșuri din cauza limbei stâlcite ce-o vorbesc, desfigurată de maghiarisme. S'au întâlnit aici Sibiiianul și Bănățeanul și abia s'au înțeles din cauza repeziciunii de conversație, a dicțiunii prescurtate a unuia ca și a celuilalt. Făgărășeanul și Orăștianul s'au înțeles perfect, ei sunt pe-o formă de tacticoși, la pas, la vorbă.

De mai bine anul...

Impotriva distincțiilor dialectale lingvistice n'a încetat să se afirme unitatea simțirii și gândirii românești, câți numai știau cîți dintre soldați noștri n'au uitat în trecerea lor prin Arad să cerceteze parterul *Românului*, să vegheze ieșirea de sub tipar a ziarului — *a foaiei românești*, — uneori cu riscul câtorva ore de așteptare...

De câte ori tehnicul deschidea curentul electric, și căruciorul de fier cu masa literelor prindea să uruie agitat încolo și încioaci pe șinele scurte, sub povara sulului, pe care hârtia imaculată aștepta să se orânduiască șirele ca niște armate negre gata de asalt văzute de un Vlaicu îndrăzneț dela o înălțime amețitoare — de atâteaori sufletul voinicilor fremăta, suflarea le era mai grăbită, chipul li se crispa de o serioșitate gravă, ochii își pironiau privirile, statura li se înfîgea în atitudine de salut, — așteptau doar pe comandantul care să le împartă anume porunci...

Câtă sete nesățioasă după literă românească...

De mai bine anul...

Și tuturor voinicilor cari își luau rămas bun de la domnii redactori, nu s'a uitat să li se pună în mâni la plecare un steag național, la inimă o vorbă românească, să li se dea un număr din *Românul* pe care-l așezau în buzunarul stâng de pe piept al bluzei, ca să-l ducă și celorlalți, să li se strângă aspru mâinile și fără să se vrea să fie salutați cu o lacrimă ce se ivește biruitoare la colțurile ochilor...

De mai bine anul...

Povestea steagurilor tricolore e furtunoasă, plină de eroism, și adeseori s'a deșirat pe paginile ziarelor. Dar nu mai puțin sbuciumată este povestea steagului desfășurat de foaie românească...

Sprijinit pe ajutoare de lemn, ambele-i picioare fiindu-i amputate, într'o seară din zilele trecute un rănit abătea din greu să ajungă la edificiul *Românului* pentru a i-se da un exemplar proaspăt. Curiozi-

tatea îl împinse să facă o sfortare. Deși exemplarele de ziar se împart gratuit răniților români dela toate spitalurile din Arad în fiecare dimineață, rănitul nostru nu-și putu stăpâni nerăbdarea, și împotriva debilității fizice și durerilor, părăsi patul...

— Pe câmpul de bătaie ai citit foaia, vi-o aducea posta?

— Da, la zile de liniște, cam rare acestea. Pe nerăsuflăte, n'o slăbiam din mâni din capăt până la sfârșit. Și apoi, citită, o înfundam iarăș în buzunarul bluzei.

— La zile de încăerări dese, când ne adânciam prin codri fără sfârșit și posta rămânea undeva departe în urmă, atunci îi duceam dorul ca pânei celei mai bune. Când străbăteam luminișuri, ori când tranșeele erau nesupărate, tovarășii ne strângeam din nou, numărul citit îl scotiam iarăș din buzunar și începeam să-l slovenim iarăș până la — „Constantin Savu”. Iar dacă posta nu era chip să ne vină, uneori cu săptămânile nu ne da de rost,

îl buchisiam iarăș tot... Și-am pătit-o — n'o s'o uit câte zile mi-or fi rânduite — că un număr l-am citit și răsцитit, cel puțin de zece ori, și dacă nu ni-ar fi venit număr nou nu știu ce-am fi făcut că biata fcaie de mult ce-a fost îndoită și frământată n'am putut-o aduna, petecile de hârtie pătate, pline de pământ s'au risipit printre degete pe pământul Galiciei, ca frunzele istovite de puterea învârtoșită a toamnei...

— Altedați eram flămânzi de mama focului, am fi pârjolit tot. Și se întâmpla de ne sosiau deodată de ale mâncării și scrisori de acasă, nouă însă ne ardea întâi să citim, întrebam de foaie, și dacă n'aveam foaie eram tot abătuți, nu ne tihnea nimic...

Povestea steagului desfășurat de foaia românească pe fronturile de luptă este deci agitată ca și a majestoaselor culori roșu-galbin-vânăt...

De mai bine anul...

Litera românească a alimentat mai

intens focul sacru al iubirei de neam, al conștiinței naționale în rândurile voinicilor. Cei ce se vor întoarce acasă vor fi niște asidui cititori de foi și cărți. Ei se vor întoarce cu alt suflet, de-o mândră conștiință și energie. Cât timp au înfruntat suferințele campaniei mintea le-a fost neconținut agitată, chinuită de marile întrebări ale vieții noastre naționale. Ei vor fi acei cari vor ști pune preț pe jertfele de sânge risipit din abundență pe toate fronturile. Ei vor ști să fie îndrăzneții, luptătorii pentru biruința steagului pe care-l desfășoară programul nostru politic, luptătorii așteptați ale căror rânduri au fost atât de rare până acum, luptătorii conștiinți cari nu se vor lăsa ispitiți de ochiul demonic al banului și nu vor considera luptele electorale ca tot atâtea prilejuri pentru chiiipiruri negustorești. Orice s'ar zice garanța oricărei învingeri mari o dă marea masă a țărânimii, toate celelalte straturi sociale se razimă pe această temelie — țărânimea, care cu cât e mai forti-

ficată, conștientă, independentă și mândră
cu atât mai mult poate împrumuta strata-
rilor de deasupra din forțele ei morale,
materiale și poate răsfrânge asupra lor mai
multă strălucire. Iar acasă este absolută
necesitate de-o învingere mare! — Aceste
sunt serviciile pe cari soldații români le
aduc, deodată cu războiul, vieții publice
românești.

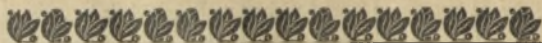
La zile ca aceste — un strop de mân-
găiere.

25 August 1915.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

**De vorbă cu ofițerii
noștri.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vasile Barbu.

Zilele aceste s'a oprit pe la noi în trecere spre casă d. locotenent Vasile Barbu din regimentul 64 orăștian. D-sa este în concediu de 14 zile dupăce a participat neîntrerupt un an, din Noemvrie 1914, la campanie. Este decorat și amănuntele participării d-sale în campania activă, vor fi date în *Albumul decorațiilor români*, ce va ieși între împrejurările favorabile.

Regimentele noastre, regimentul 64, ce pilde de eroism prezintă în istoria lor din actuala campanie! Abia când stai de vorbă cu un ofițer român, comandant timp îndelungat al coloanelor de voinici, ți-e sguduit sufletul de fiorii tari ai încăerărilor, măcelului infernal, ți-e emoționat de elanurile ostășești cu cari se asvâr!

în asalturi ei... chipeșii vlăstari ai trunchiului românesc.

D. Barbu este un cunoscător al sufletelor soldaților noștri, este unul dintre cei ce poartă o caldă solitudine pentru cei mici, îți lasă impresia unei experiențe bogate. Militar de profesie, d-sa are merite din timp de pace, căci năzuințele d-sale de a stârpi buruiana analfabetismului din sufletul Moților ne sunt cunoscute. Invățase pe Moți slovă românească, ținuse școală cu ei. Și când a bătut ceasul participării în campanie pe frontul muscălesc, se poate închipui încrederea voinicilor în neobositul lor povățuitor, luminător.

Și 400 de verste a bătut regimentul 64 din Maiu până acum pe cele meleaguri muscălești, și, câte tablouri a reținut ochiul ager al dlui locotenent Barbu, îndeosebi de când d-sa a ajuns adjutantul regimentului (1^a Septembrie cor.). O, dela Cicarzew până peste Baranovice, ce expediție înfricoșată, câți voinici mândri îmbrânciți de plumb, câte obstacole învinse de erois-

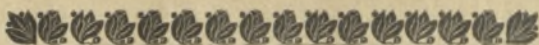
mul feciorilor noștri: Ivangorod, Gole, Sohodol, Brest-Litowsk.

Cicarzew — cumplit botez de sânge.

Baranovice — ultima glorie a regimentului 64, căci este nodul de căi ferate rusești ce duc de aici spre Brest-Litowsk, Slonim, Vilna, Minsk, Rowno.

Sperăm ca în Cartea noastră de aur să avem până în amănunțimi viforoasa poveste a luptelor acestui regiment de eroi, și doar ne va sta într'ajutor s'o istorisim fidel, d. locotenent Barbu, eroicul comandant, impunătoarea noastră figură militară care ascunde o caldă inimă românească.

7 Decembrie 1915.

Locotenentul Sabin Codarcea.

De-o săptămână în spitalul improvizat din Seminarul românesc aradan, de sub conducerea dnei Livia Dr. Vuia, distinsă deunăzi pentru vredniciile d-sale de Samaritană, un nou pacient este tânărul locotenent român al regimentului aradan 33 d. Sabin Codarcea.

Optimist și îndrăzneț fără seamăn, energic și impetuos în mișcări tânărul ofițer Codarcea timp de 6 luni a fost comandantul unei secții de mitraliere în campania de nord. Inzestrat cu alese destoinicii ofițerul nostru s'a știut strecura cu „mașinile” și oamenii săi printre cele mai mari primejdii fără să riște pierderea nici a sa nici a subalternilor. Abia un om a rămas mort pe câmpul de luptă, și acela

a fost „jertfa neascultării” — cum îmi spunea. Activitatea sa pe frontul rusesc a început-o cu rang de sublocotenent în Maiu, la Ostroveț, 20 kilometri la dreapta Przemysl-ului, unde armata austro-ungară a executat atacuri violente timp de patru săptămâni.

Către finea lunii Iunie a făcut două isprăvi remarcabile. În crâncenele lupte încinse la Wodniki, fiind comandant al batalionului II al regimentului 33 vicecolonelul Dimitrie Burdea, a salvat într-o noapte secția mitralierelor amenințată să fie împresurată de Ruși, iar la Cuțurow a salvat din fața morții o întreagă companie. Pentru isprava din urmă a fost decorat cu Signum laudis. Tot la Cuțurow, când observase că Rușii se apropie în număr mare, a dat ordin oamenilor săi să se retragă, iar el a îngropat o mitralieră, și pe cealaltă a luat-o în spate și a fugit peste mocirle în chip norocos!

*

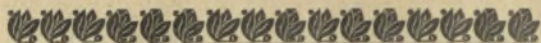
Locotenentul Codarcea este originar din Șermaș, sat în săcuime, în apropiere de băile Tușnad. La 1909 a intrat voluntar în școala de cadeti din Cașovia și a servit apoi la regimentul 33 aradan timp de un an cu rang de stegar și cu acest rang a plecat în campanie, întâia-oară pe frontul sârbesc, unde a rămas o lună. Trimis apoi pe frontul rusesc a luptat două săptămâni și s'a înapoiat grav rănit, cu partea dreaptă a claviculei zdrobită de un glonte. Insănătoșat a intrat în școala pentru instrucție a mitralierelor din Bruck. În Maiu a plecat în fruntea unei secții de mitraliere a doua oară pe frontul rusesc, cum spuneam mai înainte și a fost necesitat din cauza ranei celei vechi și durerilor de spate să se înapoieze de pe front.

Elementul de sub mână sa a fost majorizat de Români, cari au îndrăgit nespuse de mult pe superiorul lor tânăr, abia de 22 de ani, atât de afabil, de prietenos, de rezolut în mișcări, de iscusit în a alege locurile ascunse de manevrare cu „ma-

șinile”. Vioiu, glumet, spontan și aprins suflet, veșnic optimist, exuberant de voie bună. Cu un așa „stăpân” nu se mai poate strecura teama de moarte în sufletul nimănui.

È bine să ne cunoaștem reprezentanții vigoarei românești. Convorbirea cu locotenentul Codarcea a fost un deliciu. De sigur d-sa se va ținea de promisiune și, cel ce cu aparatul său fotografic a prins chipuri diverse, se va „executa” și pe sine pentru a împodobi cu chipul său robust paginile *Albumului decorațiilor români*.

27 Noemvrie 1915.

Căpitanul Alexandru Vlad.

Rar am întâlnit o figură militară atât de energică, rezolută, impetuoasă, o fizionomie atât de vie, expresivă. Un reprezentant tipic al vigoarei românești, unul dintre eminentii noștri ofițeri. L-am întâlnit ieri, într'un cerc restrâns de cunoscuți în societatea aradană. Este căpitanul *Alexandru Vlad*, căruia o seamă de corespondențe de pe frontiera italiană trimise de „infanteriști” îi făceau elogii fără număr. D-sa este de patru luni încoace comandantul batalionului IV de viteji ai regimentului 33 aradan, batalion căruia i-s'a dus faima de o vreme încoace pe urma splendidelor *faits d'armes*, îndeosebi dela acel timp, și o să se înțeleagă de ce. Pentru acest batalion lumea românească

destinase obolurile în bani evaluate la suma dorită de cincisute de coroane, deunăzi, în urma inițiativei ziarului *Românul*. D. căpitan Alexandru Vlad a venit tocmai din frontul desfășurat pe prăpăstioasele înălțimi dela Krn 2200 m., unde zăpada a atins grosime de câțiva m. S'a oprit pe douăzeci și patru de ore la Arad și din motivul ca să talmăcească personal d-lui director al ziarului sentimentul de recunoștință al voinicilor de sub mână d-sale pentru colecta pornită de *Românul* la cumpăna de daruri cari le vor face bucurie nespusă. Aseară a plecat cu acceleratul de 7 spre casă, la Orăștie.

Scurta întreținere a d-sale printre noi ne-a pricinuit clipe neuitate. E greu să reconstruim firul povestirii emoționante a d-sale despre recentele lupte dela frontiera italienească. D-sa ne-a vorbit cu căldură despre elementul ostășesc ce-l are sub mână, despre voinicii români cari nu s'au lăsat înfricați de teribilele asedieri de stânci ale artileriei italienești, ci au

dovedit admirabil dispreț de moarte, timp de patrusprezece zile cât a durat ofensiva ulterioară, cea mai violentă pe care au încercat-o Italienii până acum, în zilele dela 18 Octomvrie până la 2 Noemvrie.

Alpinii prinși mărturisesc groaza camarazilor lor de câte ori sunt siliți să înceapă ostilitățile de arme cu voinicii regimentelor 33 aradan, 37 din Oradea-mare și 34 din Cașovia, ai cărui Unguri iarăș sunt un excelent material de rășboiu. Ofensiva italiană se pare a se fi terminat în acea parte cu ziua de 2 Noemvrie. Succesivele atacuri italienești au fost respinse, coloanele celor ce asaltau au fost prăvălite la pământ de împușcăturile brațului dibaciu al voinicului condus de ochi vulturești, potopul de proiectile care a săpat stâncile rostogolind bolovani uriași, n'a avut succese, nici o pozițiune n'au părăsit voinicii. Pierderi evident, trebuiau să fie, dar neînsemnate, căci oamenii noștri au știut să-și facă adăposturi neînchipuit de bine asigurate. „Și când le-am făcut

vizita — ne spunea d. căpitan — după trei ore de asediu al pozițiilor noastre căzând în acest timp peste 4000 de proiectile, soldații m'au întâmpinat cu zimbete; la atâta nu m'am așteptat..."

Numeroase cazuri de eroism ne-a istorisit d. căpitan Alexandru Vlad care de douăzeci și cinci de ani face servicii în armata noastră comună. N'a spus-o, dar meritele unei campanii așa de strălucite se datoresc abilităților d-sale, manierelor fine de tratament cu soldații. Glume, vorbe la inimă, interes față de rosturile lor de acasă, încurajare, vizite cât de dese, iată elementele de preț cari constituiesc popularitatea, încrederea soldățimii românești în comandantul Vlad. Și este natural. Într'alt chip nu te poți coborî până în adâncimile sufletului fiecăruia pentru a-i trezi elanurile luptei și nădejile biruinței. Iată care este alesul rost al ofițerimei românești în campanie, iată de ce ofițerimea străină trebuie să învețe limba românească, să observe moravurile voinicilor,

pentru a fi în stare să le cunoască spiritul, temperamentul, să pătrundă în lumea lor sufletească.

Sunt abia două săptămâni de când a trecut pe la noi *Mitru Toma* din Nemeziag, un voinic din batalionul IV al regimentului 33, primise concediu de 14 zile și venise să plătiască abonamentul *Românului* de Duminecă. Soldatul ne povestea cu fală nespusă despre d. comandant care a stat cu el de vorbă și l-a consultat dacă în tranșeul de acolo poate fuma oare în siguranță o țigaretă, neobservat de dușman. Intimitatea asta de camarad, raporturile aceste apropiate trezesc mândrie, încredere, siguranță de sine și indisolubilă legătură cu superiorii. D. Vlad a împărțit împreună cu cei mici pâinea amară a campaniei, nu s'a substras din fața primejdiilor și ne povestea cu... calmitate despre două cazuri când viața i-a fost periclitată și a scăpat ca prin minune. Odată pe când vorbea la telefon în camera sa de piatră nimeri un granat care luă viețile

celor patru ordonanțe ce se găseau acolo și singur d-sa scăpă eafăr...

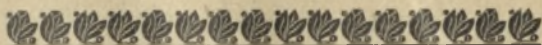
Ne-am folosit de prilejul vizitei dlui căpitan Vlad, ca să însemnăm câteva momente din viața de campanie a batalionului IV al reg. 33 pentru care s'au strâns cele cincisute de coroane. Feciorii au lipsă de tutun, pipe, cărți de citit. Li se vor trimite pe acești bani. Dar ei mai ales au lipsă de haine calde, de învelitori de lână în încălțăminte, de pieptare călduroase, căci frigul este omorîtor. Și cele 400 de samovare trimise de orașul Graț încă nu pot încălzi necontenit. Găsiți-se vor inimi cari să facă și daruri de aceste eroicului batalion?...

De ce nu li-am purta toată sollicitudinea acestor viteji cari scriu glorioase pagini românești în istoria campaniei actuale austro-ungare? Întrebarea aceasta o pune și d. căpitan Vlad, și noi ne facem ecoul și vom lua cu plăcere notă despre jertfe de aceste, pe cari le așteptăm să se facă.

12 Noemvrie 1916.

Cațiva eroi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pavel Urs, Grigorie Vicaș.

În Cluj apare o foaie maghiară, cu titlu modest, cu cuprins modest și totuși cu un mare renume la noi. Dintre foile provinciale maghiare cari au aceeași misiune de santinelă, de-i pace ori războiu, ea se pare a se fi bucurat de mai multă reclamă gratuită în trecut decât toate celelalte, pe coloanele ziarelor românești de dincoace.

Observăm că a rupt și cu tradiția, de data asta. O să-i urmărim consecvența. Iată ce citim în numărul dela 15 August despre „doi soldați din Bistrița... cari se plimbă liniștiți, puțin mândri, pe piața regelui Mateiu”:

„Pe pieptul unuia atârnă o medalie de vitejie de aur, mare, lângă ea medalia de vitejie de argint și medalia de merit a armatei germane. Pieptul celuilalt este

nedecorat, nu atârnă pe el nici un insemn de merit, dar nu cu mai puțină majestate pășește alături de tovarășul său. Marea medalie de aur trezește uimirea fiecărui trecător; este prețioasă medalia asta și face să treziască uimire. Mă interesează — scrie redactorul — istoria insemnului și eu o iau către ei să-i întreb de vitejia care a meritat cea mai frumoasă distincție. Aspirantul de ofițer, după ce-i fac întrebarea, îmi răspunde zimbînd, într'o ungu-rească puțin stricată pentru că-i român, îl chiamă *Grigorie Vicaș*:

— Te rog, n'am făcut ispravă prea mare. La 26 Iulie, eram lângă Zolkiev, dușmanul se cuibărise în comuna Kamin. Neputându-l alunga cu focul artileriei dom-nul comandant ne-a întrebat: cine se anunță voluntar să aprinză satul, să mi se înfățișeze. M-am înfățișat, m-am furișat până în sat, l-am aprins și am primit medalia de vitejie aceasta de aur. Celelalte două le am de mai demult.

Am vrut să-l ispitesc mai departe, însă n'a vrut să mi se destăinuiască. Mă întorc zimbînd către al doilea:

— Dar d-ta voinicule, n'ai nici o astfel de piesă cu care să te făleşti?

— Ba da — îmi răspunde — și-mi scoate din buzunar o fotografie, fotografia sa: pe piept strălucește una lângă alta o legiune întreagă de distincții din timp de pace și război. Câte distincții numai poate primi peste tot un soldat, se înșirue una lângă alta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj.
— Această decorație am primit-o încă în 31 August trecut, când cu prilejul retragerii noastre am salvat o întreagă baterie de mitraliere — căci sunt comandant al unei astfel de baterii — cu un mare număr de muniție. În 1 Decembrie m-au numit sergent major, în 23 am primit medalia de argint. La 22 Iunie am ajuns aspirant de ofițer și în 11 Iulie am primit medalia de vitejie de bronz. În sfârșit, la 26 Iulie am primit medalia de recunoștință soldățească de argint germană.

— Și crucea de argint pentru merite?

— O am primit deja în 1913, când am salvat mai multe vieți omenеști.

Pavel Urs — așa-l cheamă — își pune apoi fotografia în buzunar, și-i mulțămesc.

— Pentru ce nu-ți atârni decorațiile? — îl întreb la despărțire.

— De ce? Doar dacă merg pe front și dau năvală pe câțiva Muscali așa zurute ca șrapnelul — îmi răspunde zimbînd Pavel Urs — și încep să se plimbe încet, mândru, la pas cu tovarășul său Grigorie Vicaș, pe medalia de aur a căruia tocmai se joacă o rază de soare ce se strecură printre nori...”

18 August 1915.

† Sava Dimici.

Locotenentul ungar Dr. A. R. trimite unui ziar maghiar o corespondență despre cele petrecute în seara de Crăciun în tranșeele husarilor glotași (posta de cam-

panie: X). Găsim și următoarele rânduri despre apusul unui erou român din acea seară sfântă, și, câți ca el n'or fi apus în aceeaș vreme pe întinsele fronturi de luptă...

„Supa aburește pe masă, când paznicul anunță cu supunere, că husarul *Sava Dimici*, un membru al postului de pază pe cursul inferior al râului Ikva a fost împușcat în pânțece de o santinelă dușmană de pe cellalt țărm al râului.

Tu soție a lui Sava Dimici, nu-ți plânge bărbatul. Ingerul micului Isus i-a dus sufletul cu dânsul.

Dimici a fost valah, dar adevărat erou. La cele mai primejdioase posturi de pază se anunța voluntar. I-se hotărîse un destin de erou ca acesta. Și astfel poate ca răsplată că destinul l-a ajuns în seara de Crăciun.

Comandantul postului de pază al taberii, avocatul din Budapesta Dr. Ș. F. personal se îngrijește de îngroparea cadavrului. Mantaua de iarnă îi fusese gău-

rită de un glonte lângă soldul drept, dar pe glotaș, nimicuri de aceste nu l-au neli-
niștit în munca sa conștientioasă.

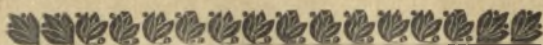
După aceea câteva minute liniște de
moarte. Comandantul companiei croate
— directorul de bancă O. L. din Abbazia
— întrerupe: „Aber was! Krieg ist Krieg!
Hoch Frau Dimici und Kinder!” (Ungurește
vorbește foarte rău). Pentru soția Dimici
și copiii ei, au adunat în grabă 200 cor.”.

22 Februarie 1915.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La prasnica Morții.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Poetul de actualitate : A. Cotruș.*)

Mozaicul titlurilor de cărți etalate în vitrinele librăriilor românești aradane s'a înmulțit nu demult cu un titlu enigmatic: *Sărbătoarea Morții*. Ochiul ni s'au oprit cercetători asupra acestui titlu pregnant tălmăcit prin câmpul negru al copertei, căci titlul și coperta aceasta sunt în felul lor neobișnuite, și rămân împreună cu *Schițele* dlui A. Ciura singulare, ele contrastează cu titlurile vesele și copertele de peisagii ori scene de bogată și variată lumină a timpului de pace. *Sărbătoarea Morții* este un product al vremii, motivele versurilor sunt inspirate de milieul zi-

*) Dintr'un studiu de critică literară.

lelor de acum, de actualitatea frapantă. Imprejurările războiului au potențat în sufletul nostru o anume notă sentimentală, al cărei interpret i se face poetul Cotruș. În versuri de uimitoare expresivitate e cuprins un anume fond al gândurilor și contemplațiilor noastre urmărind cursul acestui războiu, când moartea distruge zi de zi recolta secolilor de pace, zeci de mii de vieți, mistue înfloritoare orașe, altarele catedralelor și altarele culturii, când

demonul distrugerii azi râde

La cea mai mare sărbătoare-a lui.

Versurile lui Cotruș sunt imbibate de un profund pesimism, care trăiește în sufletele noastre, a fost alimentat de atâtea luni de abundent seceriș al vieților. Poetul nostru vine cu partea sa de lumină, lămu-rește nota aceasta sentimentală generalizată, a smuls-o din complexul milieu-lui social și ne-a exteriorizat-o în versuri de-o cadență sguđuitoare. Cred că ne împlinim o datorie când societatea noastră se face ecoul mișcărilor îndeosebi literare și

culturale ale actualității pentru a ni se da
putința să cunoaștem fondul genuin al cu-
getării și limbajului românesc. Poetul Co-
truș n'are altă cultură decât românească,
cugetarea lui e genuină românească și o
învismântează în curat și limpede stil ro-
mânesc. Sunt evidente avantajii lecturii
pe care e dator s'o facă fiecare din noi
luând în mână *Sărbătoarea Morții*.

Versurile din *Sărbătoarea Morții* tre-
buie citite toate, căci în ele sunt țesute
frumuseți de fond și stilare ce surprind
prin noutatea și puterea imaginilor, viziui-
nilor, și mi-e greu să aleg pentru a Vă
prezinta ce e mai de valoare în acest vo-
lum și când încerc, am impresia că sfărîm
un bob de mărgăritar care însă numai în-
treg farmecă. Totuș o fac pentru a vă
concentra atenția asupra calităților acestui
scris românesc versificat cu adevărat in-
telectual, modern. Incerc o selecțiune gra-
dată a motivelor de războiu.

Față de eroii războiului poetul are ne-
mărginită simpatie, pe care o tradează în
versurile aceste:

Iobagi viteji, voinici de fier, eroi,
In șanțuri, prin zăpezi ori prin noroi,
Pe ger și ploi
In marșuri, la atacuri zdrobitoare,
Mi-e sufletul cu voi...

Un rănit

Căzu pe pusta frământată 'n sânge
Gândindu-se la mama care plânge...
Cu capul luminat de-un calm nespus
In pulberea solară-acest cioban
Pare-un superb legionar roman!...
Imagini din nopțile războiului:
Se sparg granate 'n zări
Și se desfac în purpurii petale
Desprinse din corole infernate.

Tunurile

'mpușcă 'ntr'una înfiorător
Cu flacări din gâtlejurile lor...
Iar la lumina fulgerilor grele
Se văd pe-o clipă-armate îngrozitoare.
In urmă:
Ard case, șuri, jirezi de fân și pae
In groaznicul incendiului vezuviu,
Aleargă flacările ca un fluviu
Și-un biet popor de-avuturi îl despoae...
Fug flacările 'ntr'una, fără frâu
Și 'n pocnete porumbu 'n poduri arde...

Și 'mproașcă tunurile 'n astă seară
Cu flacări din plămâni lor de pară...

Brazii

Par urieșe, roșii, candelabre
Ce ard la astă groaznică serbare.
La agonia unei lumi de fiare...

Pe străzile orașului incendiat

Se plimbă mândru Sătan cu negrele-i stafii
Se plimbă mândru Sătan și rîsu-i se revarsă
Printre ruine moarte, peste cetatea arsă!...

Prin codrii

...e atât de monoton

Și pe cărări, pe șine dorm trenuri răsturnate.
Când văd ~~Beulcați~~ ~~copaci~~ ~~diversi~~ ~~numate~~ ~~Schilodite~~ —
Aud par'că și-acuma trosniri neconținute...

După ciocniri se văd:

Armii de orbi, de șchiopi, de surzi, de ciungi
Ce-i duc pe târgi ori în convoiuri lungi.

Invocarea unei zile de războiu cumplit se face cu plasticitate în „Apusul roșu”. Imagini extraordinare, de-un realism brutal concentrează poetul în „Scrisoarea celui dus”. Citez de aci câteva versuri. „Cel dus”, atins de nebunie, încearcă să scrie despre morții cari sunt

În groaznice, gigantice movile,
 în zăduful soarelui ce arde
Se frig mocniți ca 'ntr'un cazan enorm,
dar scrisul îi este respingător, literile
 Par o osândă scrisă de un sbir
haina-i miroasă a sânge, iar ochii sunt
 Ca o fereastră largă și murdară
 Prin care nu mai pot privi afară,
nervii lui sunt sdruncinați,

 Vibrează greu,
 Vibrează ca firele de telegraf pe vânturi...
Sunt înfiorătoare viziunile santinelei ce
se așteaptă să fie imbrâncit de un glonte
și are impresia că

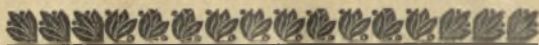
 Fluidul nebuniei 'ncepe iar,
 Să mi s'afunde 'n creier și în oase.

Și poetul se oprește aci. Nici o rază
de nădejde nu-i încălzește sufletul că în
văzduhul unde se încrucișează profunde
uri între popoare, uri rostite de obuze uci-
gătoare, s'ar ivi senine ostroave de cer.
Poetii altor neamuri nu ignorează perspec-
tivele aceste frumoase ale timpului de vii-
toare „paix dans la liberté”, pace în li-

bertate. Cotruș, însă, e consecvent titlului expresiv ce l-a dat volumului său îndoliat. Azi este sărbătoarea Morții, praznicul ei nu s'a sfârșit. Veniți să aprindem lumini și să se sfârșească acest praznic al lui Satana...

Octomvrie, 1915.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sufletul național.

S'ar părea că războiul de astăzi cu învâlmășelile și năpastele ce le aruncă pe capul tuturor ar îndreptăți pe unii să nu mai aștepte timpuri senine, în sufletul lor se clatină încrederea într'o soartă mai bună. Nu este sat românesc în care să nu se găsiască o seamă de oameni de aceștia, și de câteori trec pe la noi își exprimă nedumeriri dureroase. Socotim că e bine să le spunem tuturor că niciodată n'am avut dreptul să stăm cu fruntea sus ca astăzi tocmai, să ne facem datoria de buni Români dupăcum pretind interesele noastre naționale, pentrucă niciodată *ținuta aceasta* n'am putut s'o documentăm cu fapte ca astăzi, și în fața faptelor cel mai orb dintre șoviniști trebuie să tacă și să

se închine. Neclintiți să stăm la postul nostru, să mărturisim naționalitatea și legea noastră românească, nimeni dintre bunii noștri țărani să nu desnădăjduiască, să nu-i slăbiască conștiința în fața stărilor de astăzi.

Cei mai mulți dintre țărani ce ne cercetează au teama că ciocnirile armatelor de milioane au să desființeze state și... neamuri. Statele într'adevăr pot avea o soartă grabnică, dar nu și neamurile. Căci neamurile trăiesc prin sufletul lor național care nu se câștigă și nici nu se pierde într'o zi. *Sufletul național* este creația câtorva secole și oricâte întorsături politice și de alte feluri s'ar abate pe capul unui neam, sufletul nu se nimicește cu una cu două, ci îi trebuie iarăș secole. Trebuie să-l sape zeci de ani înrâuriri străine, cultură străină, apăsări de toată mâna, trebuie să-și piardă limba pentruca fața lui să se desfigureze, ca firea, caracterul să i-se întunece.

Sufletul național românesc este munca atâtor secolii din trecut, este opera atâtor sute de generații, acest suflet l-am moștenit cu toate destoiniciile sale și cu greu poate fi dărîmată o clădire ca aceasta. Minunata întocmire a lăuntrului nostru, împotriva zilelor grele și jertfelor fără număr aduse zi de zi de neamul nostru nu poate fi răpusă de păcatul ce paște acum lumea. Steaua neamului nostru nu poate păli, dimpotrivă, pe urma vrednicilor noastre ea trebuie să străluciască mai luminoasă decât până aci, și, decînd a izbucnit războiul, ea a trecut deseori cu carul ei de lumină dumnezeiască pe cerul gândurilor noastre.

Trecutul nostru ni-a fost viforos cum n'au trăit alte vremuri. Necazuri și vîrtejuri l-au bătut în toată vremea, învălmășelile politice au fost nenumărate, dar părinții noștri nu s'au înfricat, sufletul românesc a ieșit triumfător, a trecut teafăr fără ceasuri de grea cumpănă, și trunchiul neamului românesc n'a încetat

să se întăriască, însufletit de flacăra dumnezeiască a sufletului. Inaintașii noștri au chivernisit cu grije comoara hărăzită de ei, limba, legea, tradițiile, toate aceste razi-muri ale sufletului național, și au lucrat ca să înmulțiască această comoară după puterile lor.

Nădejdea în viitorul neamului nostru să nu se clatine cât de puțin, să nu slăbiască conștiințele, amăgirile de tot soiul trebuiesc ocolite, ispitele înlăturate cu bărbăția, eroismul vitejilor noștri soldați. Și atunci destinele românești nu pot apune în războiul actual, orice plăgi și dezastre ar fi aruncate pe capul nostru le vom putea înfrunța... în sufletul nostru cu seninătate și liniște.

Iar dacă patriotismul, moștenirea sfântă a generațiilor trecute, *sufletul românesc*, îl păstrăm nealterat, în toată curăția, chiar dacă războiul ar crea împrejurări grele, puterile multe amintite pe cari le are acest suflet vor feri trunchiul nostru național de desființare, îi vor vin-

deca toate rănile aplicate de zile ca acestea și arborele românesc își va putea destinde din nou ramurile în plină mărire și strălucire. Clădirea miraculoasă, sufletul național, nu poate pieri deodată cu clădirile de alte soiuri, deodată cu sfărîmări de state, dărîmări de orașe și de catedrale, glasurile sufletului național nu amuțesc de fioroasele guri de tunuri. Glasurile sunetului tac numai după timp îndelungat de neîngrijire, părăginire, lipsă de conștiință, înstrăinare, de nesocotire a avutului național. Aceste sunt cazurile cele mai rele, căci așa este obișnuit omul să vorbiască pentru a se ști apăra mai bine, asigura o existență mai fericită, dar noi mai credem că războiul de astăzi trebuie să-și aibă luminile sale. Atâta putregaiu trebuie ars la para focului de războiu. Atâta mândrie nesocotită și viclenie trebuie să piară în acest foc. De când a răsunat întâia buibitură de tun am nutrit nădejdea că la vâlvățile războiului se vor zări mai bine destinele adevărate ale neamurilor și ome-

nirea va fi în stare să judece mai drept și să aprobe drepturile de viață ale popoarelor. Să ne oprim, însă, la cazurile cele mai rele pe cari ni le amintesc cinstiții noștri cititori dela sate de câteori trec pe la oraș.

Aici e tăria noastră, în noi înșine, în calitățile sufletului românesc, mînunata clădire din internul nostru, pe care n'o pot pustii vânturile cele mai tari dacă nu vrem, dacă nu cedăm din imboldul propriu, din slăbiciunile noastre.

3 Noembrie 1915. University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Librăria diecezană

Arad, Str. Deák Ferenc Nr. 35.

Telefon pentru oraş şi comitat N-rul 266

Are un mare depozit
de cărţi literare şi bi-
sericeşti, manuale şi
recvizite şcolare, rec-
vizite de cancelarie p
oficiile parohiale, insti-
tute de credit şi can-
celarii advocaţionale etc.
bogat asortiment de
ornate, prapori şi rec-
vizite bisericesti: potire,
cruci, cădelniţe etc. etc

Serviciu prompt şi pe lângă
preţurile cele mai mode-
rate. La cerere servim cu
catalog gratuit şi franco.

Tipografia diecezană

Arad, Strada Deák Ferenc
Nrul 35. — Telefon 256.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Asortata fiind cu
cel mai variu ma-
terial pentru orice
lucări ce aparțin
artei grafice, exe-
cută toate tipări-
turile necesare On.
institute ca: ma-
nuale didactice,
cărți și tipărituri de
tot felul pentru bi-
rouri, institute de
credit, cancelarii
advocațiale, etc.